

לייבסון

לחפש את הדיפלומה שלך, שהיתה נתונה בתיק קרטון צבוע שחור שהחזתם המוזהב של חינה עליה. לא היתה לך דיפלומה מר בר?

בר: היתה לי.
לייבסון: (נוטל לידו שוב את מיסמך א' ומקריא): "עשיתי כבר את עבודת הדוקטוראט שלי בווינה, אך מסיבת השלטון הומני ששרר אז בארץ זו לא קיבלתי את תעודת-ההסמכה שלי, אף כי עברתי את הבחינות". ובכן, אתה מודה שלא קיבלת את תעודת ההסמכה שלך?

בר: איני מודה בכך. היה לי אישור שעברתי את בחינות הדוקטוראט. באירופה מחלקים את התעודות בטכס חגיגי, והיה צריך להתקיים טכס חגיגי שבו הייתי צריך לקבל את הדיפלומה שהיתה כתובה על קלף. את התעודה הזאת לא קיבלתי, כי באותו זמן כבר לא הומינו יהודים. קיבלתי רק אישור שעברתי את הבחינות.
לייבסון: אבל במכתב למזכירות האוניברסיטה אתה מבקש שיחפשו את הדיפלומה שלך שנשארה על הר הצופים. בקופסה שחורה עם חותמת מוזהבת.

בר: כן, היא היתה יחד עם אישור תוצאות הבחינות.
לייבסון: אתה גמרת ללמוד ולהיבחן באוגוסט 1938?
בר: כן.

החקירה הנגדית במשפט

רק האיש הממושקף, בעל העניבה הנצחית והמראה האלגנטי, לא הראה סימני התרגשות. במשך עשרים ימים תמימים ישב מול חוקריו המומחים מן השב. והשיב לכל שאלה ששאלו על עברו: "גולדתי בווינה. הייתי בשווצבונד. עשיתי דוקטוראט. לחמתי בספרד. הגעתי לארץ-ישראל כציוני. את השאר אתם יודעים לבד."

רק כעבור עשרים יום נשבר. הוא התישב בכלא וכתב הודאה שלימה, בה הכחיש כמעט את כל העובדות, עליהן עמד בחוקף רב כליכך במשך 12 שנים. אך האם סיפר בהר דאה זו את כל האמת? לישראל בר יש כיום לפחות חמש ביוגרפיות רשמיות. איזו מהן הנכונה?

הביוגרפיה שהוחזקה כרשמית בישראל פורסמה לפני כארבע שנים על כריכת ספרו במעגל בעיות הבטחון, שהופיע בהוצאת עם עובד. שם נאמר: "ד"ר ישראל בר, שנולד בווינה ב-1912, הוא חייל מקצועי, שאת נסיונו הקרבי הראשון רכש בהתקוממות השוויצבונד בווינה, בפברואר 1934. בראשית 1936 סיים את האקדמיה הצבאית באוסטריה, ומקץ אותה שנה, עד אביב 1938, לחם בשורות הבריגדה הבינלאומית במלחמת האזרחים בספרד. בסוף 1938 עלה לארץ. משנת 1940 היה עובד מנגנון-הקבע של ההגנה. כעבור שלוש שנים הופיע במינוח ספר מאת אלוף-מישנה י. בר. על כריכת ספר זה היתה מודפסת ביוגרפיה אחרת: "אלוף-מישנה י. בר נולד באוסטריה ב-1912. כחייל באקדמיה הצבאית על שם טרויה, שירת בצבא האוסטרי הריפובליקאי עד שנת 1938. באותו זמן הוענק לו התואר דוקטור לפילוסופיה באוניברסיטת חינה."

הביוגרפיה הרשמית השלישית נרשמה על דפי האר-כיון הצבאי, בו נרשמו פרטי-החיים של כל המפקדים הצבאיים. ביוגרפיה זו כבר לא תצא יותר לאחיד העור. לב. הביוגרפיה שמסרה עליידי מוסדות הבטחון לאחר מעצרו של בר פורקה על ידם כדי להקטין את הרושם הקשה שעשתה חזירת מרגל ללב ליבה של מערכת הבטחון.

★ ★ ★

שתי גירסות

המערכה בבית-המשפט היתה בין שתי גירסות שונות חדשות. בר עצמו הודה שלא לחם בבריגדה הבינלאומית בספרד. הוא טען שנוצר אצלו "קומפלקס ספרדי", בגלל רצונו להילחם בספרד ובגלל הזדהותו הנפשית העמוקה עם המלחמה ומטרותיה. "אני עצמי הייתי משוכנע שאמנם לחמתי בספרד", טען בבית-המשפט. אך רק מדבר יחיד זה היה בר מוכן להסתייג. על כל שאר פרטי תולדותיו עמד בעקשנות וטען שהם אמת. למרות טענת רוב הפירסומים, חזר בר והדגיש שהוא הכין דו"ח טוראט בחינה ואף קיבל תואר, שלמד בבית-ספר צבאי באותה עיר והשתתף בקרבות השוויצבונד נגד הפאשיזם. לעומתו העלה הקטיגור טענות קשות: "בר לא לחם מימיו בספרד. העובדה שהוא התהדר בנוצות לא לו, מוכיחה שגם כל שאר דבריו לא באו אלא כדי ליצור רושם בלב שומעיו, על מנת שיוכל לרמותם.

"בר לא היה בשוויצבונד בחינה. הוא היה חבר במועדון קליעה יהודי מקומי בחינה. חברי מועדון זה הגנו על היהודים בשעת מיסעלים ספציפיים, כמו עליה לקברו של

בר

מ' י' אתה?" שאל הסיגור. "אני ישראל בן צבי ולנה בר", ענה הנאשם. "האם אתם גיאורג מאריה בר?" שאל לעומתם התובע. "לא", השיב הנאשם. "אני גיאורג בר מוינה." "האם הגשת עבודת דוקטוראט?" שאל הסיגור. "כן", ענה הנאשם. "הגשתי אותה לפרופסור נדלר באוניברסיטת וינה והוא קיבל אותה והעניק לי דוקטוראט!" "האם יש בידך תעודה כלשהי, או הכחה כלשהי, או עדות כלשהי — מלבד סיפורך שלך — שיאשרו את העובדה שאתה דוקטור?" שאל שוב התובע בתקיפות. "לא", ענה הנאשם.

"אני טוען שכל ימך התקשטת בנוצות לא לך" הטיח התובע. "בכל סיפוריך, רק מפיך אנחנו חיים וכולם — שקר, שקר ושקר!"

"לא נכון!" השיב יועץ ראש המשלה לשעבר, ד"ר ישראל בר. "אם כן, נכון? לאיזו גירסה האמין?"

★ ★ ★

המסך עורה

ע' ד' דוכן העדים ניצב בשבוע שעבר אדם מחייך, בעל קרחת מבהיקה. ישראל בר, שנאשם בריגול לטובת

מי אתה, מר בר?

לייבסון: הנאצים נכנסו לווינה במרץ 1938.
בר: נכון.

לייבסון: ברשותך, מר בר, אראה לך מיסמך נוסף. (מוציא תעודה) זוהי תעודה של קרן היסוד, שהוצאה בחינה ב-1 ביוני 1938. היא רשומה על שם אדם בשם גיאורג בר, שעבד במוסד. האם תעודה זו שלך, מר בר?
בר: כן.

לייבסון: אבל אתה גמרת ללמוד ולהיבחן באוגוסט 1938?
בר: כן.

לייבסון: כלומר, שביולי של אותה שנה לא היית ד"ר?
בר: לא, לא הייתי.

לייבסון: ובכן כדוע מחוק התואר מר בתעודה ומופיע עה המילה דוקטור? מי כתב את זה?
בר: אפשר להגיד שקרן היסוד הקדימה את השמחה והכניסה את התואר. היה כתוב דוקטור ואני מחקתי.

לייבסון: עד כמה שאני יודע, קרן היסוד אספה כספים; לא חילקה דוקטוראטים.
בר: הערתך באמת את השומת לבם ואמרת להם שאני לא דוקטור. אחרי חודשים, כשעברתי את הבחינות, הכנסתי את זה בכתב ידי לתעודה.

לייבסון: אתה מודה, אם כן, שההוספה היתה שלך והתהדרת בנוצות לא לך?
בר: ההוספה היתה בכתב ידי אבל לא התהדרתי בנוצות. עברתי את הבחינות.

לייבסון: האם הכרת את הפרופסור קלאוזנר המנוח?
בר: כן, למדתי אצלו כתלמיד-מחקר באוניברסיטה.

לייבסון: יש כאן מכתב מהפרופסור קלאוזנר, שבו הוא כותב לך שהוא לא קיבל את התיוה שלך והבטחת לו להמציא זאת... אתה בכלל לא התחזת להמציא לו

הרצל. הוא היה שם בסך הכל טורא, וחבריו טוענים שאף בואת לא הצטיין. כיצד, אם כן, הצטיין בשוויצבונד?
"מעולם לא היה דוקטור ולא הגיש שום דוקטוראט. הוא נרשם באוניברסיטה העברית כסטודנט מן המניין וגם כאן לא למד מתור ומן. הוא ניסה ליצור לו אליבי על ידי ניצול העובדה שמיסמכי האוניברסיטה סגורים על הרהצופים. אנחנו הצלחנו כשם להשיג את תיקו.

"אין שם כל תעודת-הסמכה או הכחה אחרת שמר ישראל בר הוא אמנם דוקטור, או לחם בספרד, או היה חבר בשוויצבונד. הוא מרגל המתהדר בנוצות טחס ישר." במשך יותר מארבע שעות של חקירת שתי-וערב תקף אליעזר לייבסון את כל נקודות התורפה בעדותו של בר ובביוגרפיה שלו. הוא הציג בפניו את כל הסתירות שבסרי פוריו השונים, העמיד אותו לא אחת במצב מפתיע ומביך. העלם הזה מביא את חקירתו במלצת של התובע ותשובותיו של בר, כפי שנרשמו כמעט במלואן בדין בבית-המשפט.

★ ★ ★

מי כתב "דוקטור"?

לייבסון: האם אתה הוא גיאורג מאריה בר?
בר: לא. גיאורג בר. בלי שום מאריה.
לייבסון: מתי ויתרת על הסטיפינדיה?
בר: זו היתה סטיפינדיה של שלוש ל"י לחודש. אני למדתי שלושה חודשים כתלמיד מחקר אצל ד"ר קלאוזנר, ויתרתי על המילגה ב-1938.

לייבסון: טעית! (הגיש מיסמך לבית-המשפט) המילגה היתה ב-1939 ולא חיתרת עליה. במיסמך כתוב (מקריא את המיסמך): "אני מבקש לאשר לי מילגה של שלוש לירות לחודש כי קשה לי ללמוד בשעות היום ואני צריך לפרנס גם את הורי שנשארו בחי"ל." (מוציא מיסמך עוסף) זה מכתב מלפני תשע שנים. במכתב הזה אתה מבקש מפוזננסקי

מעצמה ורה, קם להגן על שמו הטוב (העולם הזה 1261). שעה קלה לפני כן ביקש סניגורו של בר, עורך-דין יעקב הגלר, לפתוח לפחות חלק מן הדיון לקהל הרחב. הוא אמר: "לשולחי נעשה עד כה עוול כבד. כל העיתונים סילפו את דמותו האמיתית ופירסמו עליו חצאי-אמיתות ושקרים. אנחנו רוצים לתקן את הרושם."

סגן פרקליט המחוז והתובע במשפט, אליעזר לייבסון, התנגד לדרישה: "משפט ריגול איננו הצגת תיאטרון, בו מרידים ומעלים את המסך בהפסקות. זהו משפט רציני וחמור, שאינו עניין לציבור הרחב. מלבד זאת, אדוני הסיגור, אל תשכח שהדלתיים הפתוחות זה בומרנג — זה עלול לשוב ישר עליך. אם יוחלט לשמוע חלק מהדיון בדלתיים פתוחות אדרוש זאת גם אני בחלק מהדיון."

בית-המשפט נענה לבקשת הסיגור, והמסך נפתח. אחרי שמונה חודשים של איפול כמעט-מוחלט נזרקו כמה קרני-אור קלושות לבמה. הן האירו, איפה איפה, פינות בודדות מדרג-חיייו של הנאשם, שידע טוב יותר מכל איש צבא ועל מערכת הבטחון ועל דרכי-הפעולה של אנשיה. אך שני ימים ועוד עשרים דקות של חקירה פתוחה לא ענו על השאלה הקובעת: מי הוא ישראל בר? שאלה המנסרת בחלל המדינה מזה כמעט שנה.

★ ★ ★

חמש ביוגרפיות

רשעה שתיים כזירה, בערב פסח השנה, באה המשטרה לביתו של ישראל בר בשלוש מכוניות אור-חיות. היא עצרה אותו באשמת ריגול. רק כעבור שבועיים החירו לפרסם את עובדת המעצר. דויד בן-גוריון קיבל התקפת כעס והיסטריה עם היודע לו העניין. אנשי הבטחון הדועזו. כל הארץ רעשה. מאסרו של בר אף האפיל על פתיחת משפט אייכמן.